

YENİ ÜNİVERSİTELERİN VE FAKÜLTELERİN KURULMASINDA UYGULANABİLECEK ÖLÇÜTLER

Prof. Dr. Fatma VARİŞ

Darülfunun'un İstanbul Üniversitesine dönüştürüldüğü "1933" tarihinden "1973" yılına kadar geçen "40" yıl içinde, Türkiye'de "9" üniversite kurulmuştur.

Buna karşılık "1973-1975" yılları arasında, "3" yıl içinde kurulan üniversite sayısı da "9" dur.

Son üç yılda, "40" yıl içinde kurulan 9 üniversite iki katına çıkarılarak, memleketimizde üniversite sayısı "18"e çıkmıştır. Diğer bir deyimle, "40" yılda alınmış olan yol, üç yılda, on üç katı aşan bir tempoyla iki kata çıkmış görünmektedir. Bu durumda, memleketimizde üniversite sayısı yönünden bir patlama olduğundan söz edilebilir.

Bu hızlı artışı, Türkiye'de var olan demografik, politik, ekonomik ve kültürel nedenlerin eğitime yansımaları şeklinde yorumlamak yanlış olmaz. Ancak, yukarıda değinilen faktörlerin ışığında ve plânlama yaklaşımının gereği olan projeksiyonların doğrultusunda oluşan bir gelişme izlenseydi, belki de bu artış son üç yıl içinde değil, fakat son 15. yıl içinde ve tüm boyutlarıyla birlikte gerçekleşirdi. Nitekim, DPT, 1968 yılı programında;

"..... yeni yüksek öğretim kurumlarının kuruluş yerleri bölge gelişme merkezleri dışında seçilmeyecek, öğretim üyesi ihtiyaçlarının yeterli ölçüde sağlanabilmesi için uzun süreli eğitim programı, eğitim kurumu açılmadan önce uygulanacaktır" denmektedir¹. Bu gün var olan koşullara bakıldığında bu önlemin gereklerinin sorun olma niteliğini koruduğu görülecektir.

Soruna, üniversite kavramının çağrışımına uyan bir düzen ve düzey açısından bakıldığında, durum yine yadsınacaktır. Zira, temel ve uygu-

1 T. C. Başbakanlık, DPT, *Yüksek Öğretim Araştırması*, Ankara Yayın No: DPT: 858-SPD: 197, 1970 sh. 86

lamalı dallarda çalışarak araştırma-geliştirme yoluyla çevresine ışık tutan üniversite, kendi gelişmesini bir A. G. sorunu olarak görmekten çok, oturum ya da oturumlarda çözümlenecek, üniversite teamüllerinin ve iç lojiğinin tesadüfi biçimde oluşturacağı bir konu olarak görme eğilimindedir.

Labratuvarında, değişkenleri büyük titizlikle kontrol altına alan, bulgularını, hassas analizlerden geçirip sunan bilim adamı, üyesi olduğu kurumun memleketteki gelişmesini bir araştırma yaklaşımı içinde ele alırsa, enerjisini, kurumunu ve herşeyin üstünde memleketin ihtisas gücünün yetiştirilmesini sağlam temellere dayandırmış olacaktır. Konu günceldir ve geleceği ilgilendirmektedir. Bu konuda ki çalışmalarda asla geç kalınmış olmayacaktır.

Konunun Üniversal Görünümü – Genel çizgiler

Memleketimizde yeni üniversitelere gereksinim duyulması, ulusal etkenlerin sonucu olduğu kadar üniversal görünümün bir uzantısı olarak görülebilir.

İkinci dünya savaşını izleyen, hızlı nüfus artışı, demokratizasyon hareketleri ve insanın daha üst düzeyde öğrenim görme istekleri nedeniyle çoğu memleket, üniversite sayısını ve kapasitesini arttırmak zorunluğu duymuştur.

Avrupa konseyine üye olan bütün memleketlerde, 1960 yılından itibaren yüksek öğrenim görmek isteyen öğrenci sayısında artış kaydedilmiştir²; aynı kaynak, 1960 yılından 1975 yılına kadar doğum oranlarında genel bir düşüş saptamıştır. Buna göre 1982-1986 yılları arasında Yüksek Öğrenim isterlerinde bir düşme beklenebilir.³

Genel olarak yüksek öğretimde-özellikle tıp dalında-istek, var olan kapasiteyi hayli aşmaktadır.

Batı Almanya'da kimya, Hollandada teknoloji, Norveçte hukuk ve ilâhiyat, İsveçte fen ve teknoloji, İngilterede fen, teknoloji ve dil alanlarında kapasiteye oranla isteklerde bir düşüş görülmüştür.

Hemen bütün memleketlerde yüksek öğretim yatırımlarında sürekli bir artış görülmüştür. İsviçrede yatırım artışı "0" dır, Hollandada 1972 yılından beri yatırımlarda düşüş kaydedilmiştir.⁴

2 Counsel of Europe, *Situation and Trends in Tertiary Education in Europe*, Mart, 1976, Londra, sh. 137.

3 A. G. E. sh. 138

4 A. G. E. sh. 139

Diğer taraftan çeşitli memleketlerde yeni kurulan üniversitelerde yeni yapı ve içerik geliştirme çabaları da görülmüştür.⁵ Almanya da yeni ilkelere dayalı olarak kurulan Costanze Reform Üniversitesi, İngiltere'de Lancaster, Sussex vb. üçüncü kuşak üniversiteleri, Japonya'da Birleşmiş Milletler Üniversitesi, Fransa'da Paris Üniversitelerinin yeni yapısı gibi. Bunlar, farklı yapılar içinde yeni programlar geliştirirken, bir kısım memleketler yeni yasalarla yüksek öğretim kurumlarının gelişmesini kalite ve kantite yönünden plânlamışlardır. Örneğin, Yugoslavyada, 1960 yüksek öğretim yasası yürürlüğe girdikten sonra kurum sayısı 1960 da 143 den 1967'de 267 ye çıkmış, fakülte sayısı 59 dan 97 ye yükselmiştir.⁶ Bu artış, kaynak ve organizasyon sorunları doğurmuş keza kapanması gereken kurumlar konusunda açmaza girilmiştir. Yüksek öğretimin plânlanmasında ekonomik verilerin yeterli olmayışının getirdiği güçlükler ise ayrıca vurgulanmıştır⁷.

Ulusal görünüm:

Cumhuriyetin onuncu yılında nüfusumuz 10 milyonu ve memleketimizde tek olan İstanbul üniversitesinde bir kapasite sorunu yoktu. Orta öğretimde ve ilk öğretimde okullaşma oranlarının çok düşük olduğu bu zaman kesimi için bu durumu doğal karşılamak gerekir. Alt kademelerde okullaşma oranlarının artmasının oluşturduğu akış içinde yüksek öğretime talep artışı görülmüş ve kapasite sorunları ortaya çıkmıştır. 1946 yılında kurulan Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gibi, kuruluşunun 15 ci yılında kapasite yönünden doygun hale gelmiş, Tablo 1'de belirtildiği gibi, 1950 lerden sonra diğer üniversiteler gelişmiştir. Üniversite sayısının belli bir tempo farkı ile artış göstermesine rağmen üniversite kapısında yığılmalar gittikçe artmaktadır.

Orta öğretim kurumlarının programlarında alınacak önlemlerle, kuşkusuz bu yığılmalar kısmen önlenabilir. Fakat bunu tek çözüm olarak düşünmek ne doğrudur ne de gerçekçi. Zira orta öğretimde çok amaçlı programlar yoluyla ve yöneltme sistemi ile öğrencilerin yüksek öğrenime girişini denetim altına alan memleketlerde de yığılmalar doğum oranı ile bağıntılı olarak artmıştır. Memleketimizde de bu artış sürmektedir. Üniversitelerin sosyal istekleri karşılamaları ve insan

5 OECD, *innovation in higher Education*, French Experience before 1968, Technical Education in the U. K. 1771, Paris.

6 OECD, *Reforms in Yugoslavia*, Paris, 1970, sh. 173

7 A. G. E. sh. 164

TABLO 1
ÜNİVERSİTELER HAKKINDA GENEL BİLGİ "1975-1976"

ÜNİVERSİTELER	Kuruluş	Fakülte Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğr. Üye ve Yard.	Bağlı Fakülte	Kurduğu Üniversite	1976 Bütçe Yatırımı
1- İstanbul Üniversitesi	1933	12	30102	1680	1	2	958.026.547
2- İstanbul Teknik Üniv.	1944	9	6579	726	-	-	425.660.600
3- Ankara Üniversitesi	1946	11	17040	1742	1	6	746.086.800
4- ODTÜ	1950	4	8039	770	1	-	457.875.000
5- Ege Üniversitesi	1955	9	8591	934	-	-	545.276.700
6- Karadeniz Teknik Üniver.	1955	5	2854	257	-	-	41.348.400
7- Atatürk Üniversitesi	1957	7	4994	612	-	1	79.645.400
8- Hacettepe Üniversitesi	1967	9	6690	1484	5	2	743.217.100
9- Boğaziçi Üniversitesi	1971	3	1776	170	-	-	112.010.000
10- Çukurova Üniversitesi	1973	2	569	201	-	-	257.688.768
11- Diyarbakır Üniversitesi	1973	2	451	380	-	-	209.105.800
12- Elazığ Fırat Üniversitesi	1975	2	251	-	-	-	122.501.400
13- Cumhuriyet Üniversitesi	1974	2	-	-	-	-	145.374.100
14- Anadolu Üniversitesi	1973	2	55	-	-	-	53.336.000
15- 19 Mayıs Üniversitesi	1975	2	17	-	-	-	47.954.700
16- Bursa Üniversitesi	1975	2	205	-	-	-	188.961.800
17- İnönü Üniversitesi	1975	2	-	-	-	-	-
18- Konya Selçuk Üniversitesi	1975	2	-	-	-	-	-

Kaynak: D.İ.E., Kuruluş yasaları, Bütçe materyalleri

gücü gereksinimlerini yanıtlamaları ancak yeni üniversitelerin kurulmaları ve gelişmeleri ile gerçekleşecektir. Bu ise, araştırmalara dayalı, önce uzun ve sonra kısa vadeli plânlama çabaları gerektirmektedir. Bunun için kendi kurumlarının plânlama sorunları üzerinde olduğu kadar, yüksek öğretimin tüm sorunları üzerinde fikir geliştirecek ve yüksek öğretimin plânlaması, yeni üniversite projelerinin geliştirilmesi ve benzeri fonksiyonları görmek üzere her üniversite ve her fakültede daimi "planlama Büroları" kurulmalıdır.⁸ Bu çalışmalar, "Üniversite, "MEB ve DPT temsilcilerinin katılması ile oluşacak bir yüksek öğretim ünitesinde" koordine edilmelidir.⁹

Bugüne değin bu doğrultuda girişimler olmadığı söylenemez; ancak diğer etmenler yanında, özellikle plânlama çalışmalarının yüksek öğretimin çeşitli boyutlarını ele alacak ve alanda yapılacak ekip araştırmalarına dayalı olmayışı, DPT sorumlularının araştırma-plânlama-yürütme çabalarının tümünü yüklenmelerine yol açmıştır. Yüksek öğretim master plânının hazırlanmasında, 1970 ve 1976 yıllarında DPT-SPD tarafından yapılan ve konuya ilişkin veri ve önerileri içeren çalışmalar yanında, aşağıda bir kısmına değinilecek ve her birinin birer ana hipotez teşkil edeceği bir seri araştırmaya gereksinim olacaktır. Burada konumuz gereği böyle bir serinin yalnızca yeni üniversiteleri ilendiren boyutları ve ölçütlerine değinilecektir.

Ölçütler:

1968 yılında yapılan bir araştırma, yeni üniversitelerin kurulmasına ilişkin üç ölçüt getirmiştir.¹⁰ Bunlardan birincisi üniversiteye alt yapı hizmeti sağlama açısından duyulan gereksinme olarak saptanmıştır. Bu ölçüt doğrultusunda Adana - Çukurova ve Bursa Üniversiteleri kurulmuştur.

İkinci ölçüt sosyo-ekonomik gelişme endeksi olarak saptanmış ve buna göre Fırat ve 19 Mayıs Üniversiteleri kurulmuştur.

Üçüncü ölçüt, gelişmesi gereken bölgeler doğrultusunda ele alınmış ve Diyarbakır ile Konya Selçuk Üniversiteleri kurulmuştur.

1976 yılında yapılan bir çalışmada yukarıdaki durum değerlendirilirken:

"Planlarda mevcut yüksek öğretim kapasitesinin en iyi bir biçimde kullanımı ile öğrenci sayısının artırılması, yeni üniversite kuruluş-

8 DPT Yüksek Öğretim Araştırması, AGE sh. 79

9 AGE. sh. 80

10 AGE. sh. 88-93

larına, ayrıntılı ve ayrı ayrı projeler yapıp, öğretim üyesi gereksinimleri karşılandıktan sonra girişilmesi, yüksek öğretimin yurt düzeyinde, daha çok, yüksek okullar aracılığı ile yayılması öngörüldüğü halde, gereken hazırlıklar tam olarak yapılmadan yeni üniversite kuruluşlarına geçilmiştir.”

denmekte ve yürürlükte olan uygulamaların eleştirisi yapılmaktadır.¹¹ 1968 yılında var olan “9” üniversiteye ek olarak ön görülen “6” üniversitenin gerekli koşulları sağlayamamış olmasına karşın, 9 üniversite, yeni kurulan 9 üniversiteyi desteklemekle, en azından karar organlarında gelişmesini plânlamakla yükümlü kılınmış bulunmaktadır. Bu bakımdan durumun gerçeklik ve geçerlik kazanması için gelişmişlik ve bölgelerarası denge gibi ölçütler yanında aşağıda sıralanan birkaç ayrıntıya da yer vermek gerekebilir.

(i) Devlet yatırımlarının dağılımı, üniversitelerde vurgulanacak alanların bir göstergesidir.

Bu ölçüte göre yeni üniversitelerimizde mühendislik, tarım ve tıp fakültelerinin öncelik taşınması gerekmektedir “Bak: 3 beş yıllık plan. Tablo 32”. Bu, uygulamalı alanlara temel teşkil edecek fakültelerin kurulması ya da temel alanların servis bölümleri halinde oluşturulması anlamına gelmektedir.

Bu ölçüt bir araştırma konusu yapılmalı ve her plân devresi için gereksinilen alanlar saptanmalıdır.

1970 yılında yapılan araştırma “mühendislik, tıp, temel bilimler ile bunlara kendi konularında servis yapacak iktisat ve işletmecilik kollarının her üniversite içinde bulunmasını” önermektedir.¹² Bu önerinin 1970 yılından sonra kurulan üniversitelerce benimsenip benimsenmediği denetlenmelidir.

(ii) İnsan gücü açıkları, yeni üniversiteleri oluşturacak fakültelerin saptanmasında rol oynar.

1976 Ekim ayında yayımlanan bir araştırma, “Uygulamada II beş yıllık plân hedeflerine ulaşmada kamu yüksek öğretim kuruluşlarının yetersiz kaldığı “.....” artışın insangücü hedefleri bakımından yeterli olmadığı “.....” plânlarda öngörülen insangücünü yetiştirecek alanlar yerine, genel eğitim veren, maliyeti düşük ve kapasite yaratılması kolay olan alanlarda gerçekleştiği”ne değinmektedir.¹³

11 T.C.DPT-SPD Planlı Dönemde Yüksek Öğretim, 1976, sh. 11

12 Yüksek Öğretim Araştırması 1970 AGE. sh. 78

13 Planlı Dönemde Yüksek Öğretim, 1965, AGE. sh. 7

3. cü Devlet Kalkınma Plânına göre, 1982 yılında sırasıyla, mühendis, hakim, ziraat mühendisi, orman mühendisi, veteriner, tıp teknisyeni, diş hekimi ve 1.6 oranında eczacı açığı olacaktır. "Bak: 3 beş yıllık plân: tablo 705-706-707". Yeni fakülteler kurulurken bu gibi projeksiyonların göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

TABLO 2

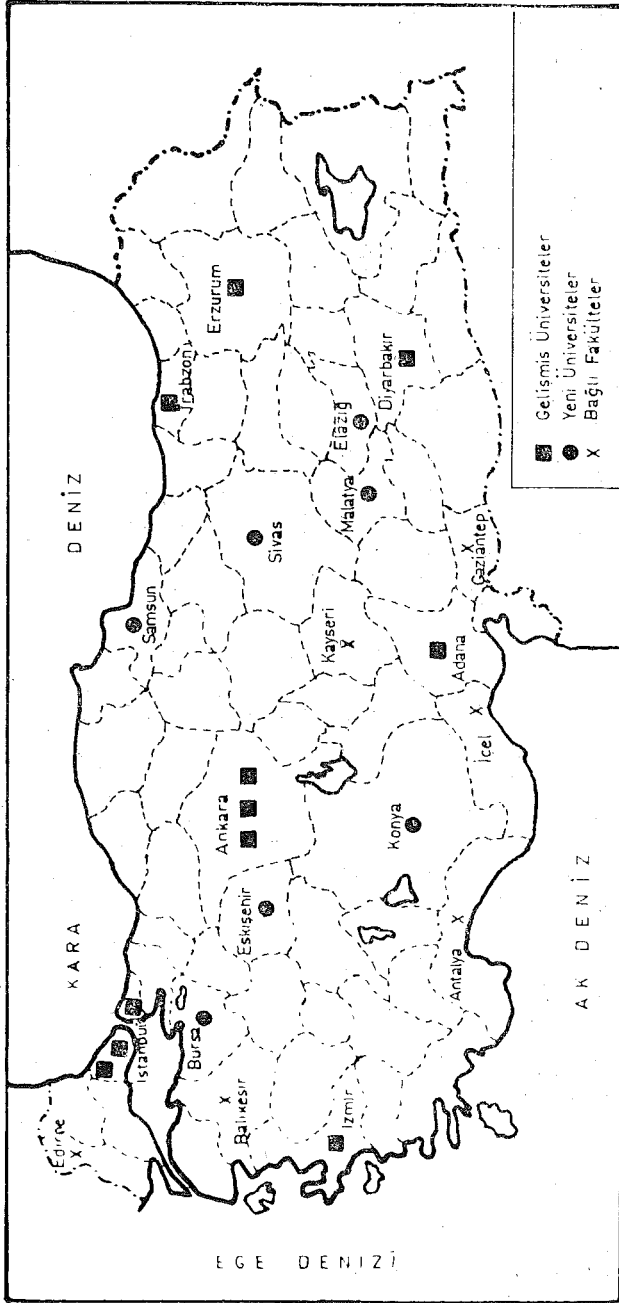
ALANLARA GÖRE FAKÜLTE SAYILARI*

Alan	"1974 - 1975"	Fakülte Sayısı
I. Edebiyat F.		7
II. Fen ve Temel Bilimler F.		17
III. Sağlık Bilimleri (Toplam 33)		
1. Tıp F.		20
2. Diş Hekimliği		5
3. Eczacılık F.		4
4. Veteriner F.		3
5. Sağlık Bilimleri F.		1
IV. Mühendislik-Mimarlık F. (Toplam 16)		
V. İdari ve İktisadi Bl. F. (Toplam 14)		
1. S.B.F.		1
2. Hukuk F.		2
3. İdari Bl. F.		4
4. İktisat Ticaret-İşletme F.		7
VI. Ziraat F.		5
VII. Orman F.		2
VIII. İlahiyat F.		2**
IX. Yer Bilimleri F.		1
X. Sosyal Bilimler F.		1
XI. Eğitim F.		1
XII. Güzel Sanatlar F.		1
XIII. Mezuniyet Sonrası Eğitim F.		1

* Akademiler ve yüksek okullar hariç

** İslâmi Bilimler dahil.

İLLERE GÖRE ÜNİVERSİTELER

(iii) Yeni üniversiteler nüfusun yoğun olduğu yörelerde açılmalı, az nüfuslu yerlere de bağlı fakülteler kurulmalıdır.

Bu ölçüte göre bugün mevcut 18 üniversitenin şu illerde olması gerekirdi.

İstanbul	x	3	Samsun	x	1	Kars
Ankara	x	3	Manisa			Trabzon x 1
İzmir	x	1	Balıkesir	x	F	Ordu
Konya	x	1	Zonguldak			Gaziantep x F
Adana	x	1	Sivas	x	1	Kayseri x F
Bursa	x	1	Erzurum	x	1	Hatay

Görülüyorki bu ölçüt. memleketimizin doğu bölgesinde üniversite gereksinimini karşılamamaktadır. Bu durumda yeni bir model üzerinde durmak gerekecektir. Nüfusun yoğun olmadığı bölgelerde üniversite bir ilde kurulmalı ve fakülteler yakın illere dağılmalıdır. Memleketimizde karayolu ulaşımının hayli geliştiği gözönünde bulundurulursa bu görüş, olanak dışı sayılmaz.

Bu anlayış bizi dördüncü kritere getirmektedir.

(iv) Üniversiteler kurulurken ulaşım koşulları göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu ölçüte göre Bursa-Balıkesir arası takriben 1,5 saat olduğundan ve Balıkesir’li bir genç Bursa Üniversitesi’ne devam edebileceğinden ya da Bursa Üniversitesi’nden bir öğretim üyesi Balıkesir’de bağlı bir fakülteye ders vermeye gidebileceğinden Balıkesir’de üniversite açılması israf sayılabilir.

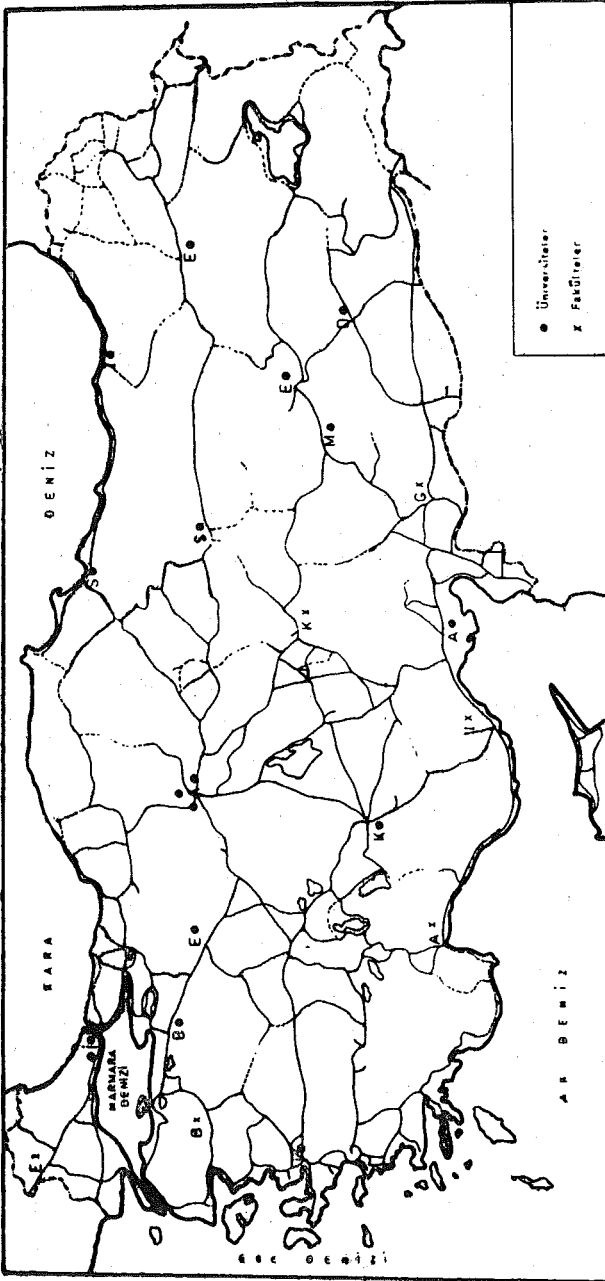
Aynı durum Malatya ile Elâzığ için de geçerlidir. Bu iki ilimiz arasındaki mesafe çok kısadır. Üniversitenin birinde geliştirilmesi ve yakın ildeki öğrencilerin buraya devam etmeleri ya da, komşu ilde bağlı bir fakülte açılması büyük israfları önleyebilir. “Bak: harita 2”

Avusturalya, ABD gibi memleketlerde ilk ve orta öğretimde dahi uygulanan bu otobüsle nakil işinin memleketimizde üniversite düzeyinde uygulanmaması için bir neden yoktur.

(v) Üniversitelerin kurulmasında bölgenin sosyo-ekonomik koşulları ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Orman ya da tarım yönünden gelişen bir yörede Ziraat Teknolojisi esas alan olarak vurgulanır. Sanayi yöresinde mimarlık-mühendislik ve ekonomi-ticaret alanları önem taşır.

KARA YOLU ULAŞIMINA GÖRE ÜNİVERSİTELER

Sağlık bilimleri her yöre için önemlidir. Vergi yükümlüsü'nün parasını çocuğunun eğitimi için harcarken, bu eğitimin toplumsal gereksinimlere cevap vermesine çevredeki ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmasına dikkat etmek gerekir. Örneğin; fen ve ziraat fakülteleri, ziraat mühendisi, orman fakültesi ve fen fakültesi orman mühendisi, fen ve tıp fakülteleri bir arada olduğu zaman hekim yetişir.

Fen fakültesi ile Eğitim fakültesinden oluşan bir üniversite ise öğretmen yetiştiren bir üniversite olur.

DPT araştırması bu konuda şöyle bir durum saptanması yapmıştır: "Tüm eğitim kademelerinde olduğu gibi yüksek öğretimde de toplumdaki diğer sistemlerle ve özellikle üretim sistemiyle bir ilişki kurulmamış, mevcut üretim teknolojisinin gerektirdiği tipte eleman yetiştirme üzerinde durulmamıştır."¹⁴

(iv) Yeni üniversiteler öğretim üyesi sayısının yeterli olduğu alanlarda açılmalıdır.

Genellikle, yerleşmiş, ananeleri teşekkül etmiş, tarihin dengeleyici etkisi ile oturmuş, yeter sayıda öğretim üyesi olan fakültelerden, yeni fakülteler oluşturmaları beklenebilir. Bu bir üniversite geleneğidir. Kuruluşunu, modelini geliştirmekte olan, öğretim üyeleri, az, öğretim yükü çok olan yeni fakülte ve üniversitelerden yeni kuruluşlar beklemekten çok, kendi öğretim üyesi kadrolarını geliştirmeleri beklenmelidir.

DPT 1968 araştırmasında; "yerleşik olmayan öğretim üyeleri ile yeni yüksek öğretim kurumları kurulması ve yürütülmesi yoluna kesinlikle gidilmemelidir. Yüksek öğretim kurumu ancak her kurum için kendine yeterli öğretim üyesi sağladıktan sonra öğretime başlamalıdır."¹⁵ denmektedir.

Ayrıca yerleşik olmayan öğretim üyelerinin eleman yetiştirmede etkisiz kalacağına, öğrenci ile ilişkilerinin geliştirilemeyeceğine ve ve maliyetin yüksek olacağına değinilmektedir.¹⁶

Oysa bugün uygulama, yukarıda değinilenin tam tersi olan doğrultuda yürümektedir.

14 Plânlı Dönemde Yüksek Öğretici A. G. E. sh. 11

15 Yüksek Öğretim Araştırması 1970, AGE. sh. 77

16 Yüksek Öğretim Araştırması 1970, A. G. E. sh. 78

Öğretim Üyesi sağlanmadan üniversite ve fakülte açmak yerine 1416 sayılı yasanın TBTAK ile işbirliği halinde ve güdümlü bir biçimde yurt içinde ve dışında uygulanması ile yetiştirilecek doktor asistanların sağlayacakları öğretimin “uçak profesörlüğü” uygulamasından daha verimli olacağı söylenebilir.

SONUÇLAR:

— Orta öğretimde Okullaşma oranı arttıkça yüksek öğrenime istek te artacaktır.

— Memleketimizde son yıllarda kurulan üniversiteler bu istek sonucu oluşmaktadır.

— Tablo I. üniversitelerin kuruluş tarihlerini belirlemektedir.

1968 DPT araştırması o tarihe kadar kurulmuş olan 9 üniversiteye ek olarak gelişmişlik endeksine göre: Bursa, Adana. Gelişmekte olan ve geliştirilme gerekliliği yönünden: Samsun, Elazığ, Diyarbakır, Konya illerinde birer üniversite açılmasını önermiştir.

— Sivas'ın Konya, Eskişehirin İstanbul ve Ankara, Malatyanın Elâzığ ile destekleneceği düşünülmüştür.

— Kapasite artırma endişesi ile kurulan yeni üniversiteleri oluşturan fakültelerin, insangücü gereksinimlerini karşılama yönünden plânlandığı söylenemez.

— Yerleşik öğretim üyeleri sağlanmadan kurulan üniversiteler bu yönden güçlük çekmekte ve gezegen öğretim sistemi büyük harcamalar gerektirmektedir.

— Yeni üniversitelerin kurulması ve gelişmesinde araştırma ve plânlamaya yer verilmeli, üniversitelerarası kurula bağlı bir Plânlama -Araştırma-Geliştirme birimi kurulmalıdır.

— Hepsinden önemlisi, vatanın bütün yüzeyine, ulusal varlığımıza ve yaşamımıza her yönden damgasını basmış olan büyük devlet adamlarımızın adlarının, kurulmuş, gelişmiş, yerleşmiş üniversitelerimize verilmesinin, bu ulusal kahramanlarımızın anılarının ve genç dimağlardaki imajlarının gelişmesi yönünden taşıyacağı önem üzerinde durulmalıdır.

SUNU

Burada ve dış ülkelerde, kendilerini demokratik yaşama adanmış olan pek çok insan, bu yıl, modern dünyanın önde gelen eğitimci, filozof, sosyal ve ahlâki liderlerinden biri olan John Dewey'in 90' ıncı doğum yılını kutlamaktadır. (doğum: 20. 10. 1859). Endüstri Demokrasi Birliği, bu kutlamada pek çok grup ve bireyle işbirliği yapmakla mutludur. Dr. Dewey, uzun süreden beri birliğin sadık bir üyesi ve destekleyicisi olmuştur. Onun deyimiyle, birlik, kendini ortak yaşamın her kesiminde canlı olan ve her yere ulaşarak gerçekleştirecek bir demokrasinin yaratılmasına adanmıştır.

Dr. Dewey, uzun yıllar boyunca birliğin başkanlığını ve şeref başkanlığını yapmıştır. Bu nedenle, bu gün, onun akılcı bir yaklaşım ve sosyal görüşle hazırladığı ve birliğin 1930 yıllarında yayınladığı, bugün de ilk yazıldığı kadar geçerli olan, "Eğitim ve sosyal düzen" konulu monografinin "küçük değişmelerle" yeniden yayınlanması uygun görülmüştür.

H. W. Laidler – 1949

EĞİTİM VE SOSYAL DÜZEN*

John DEWEY

Eğitimin, halktan toplanan vergilerle desteklenmesi, ekonomide genel bir çöküntü kaydedilen 1930 yıllarında kuvvetle vurgulanmıştır. Bu hareketin belli başlı destekleyicileri arasında işçi liderleri de vardı.

Bu vurgulamanın isabetli olan yanları genellikle bilinmektedir. Bunlar bu yazıda ele alınmayacaktır. Ancak, üzerinden yüz yıl geçtikten sonra, bugün, kendimizi yeni yeni eğitim gereksinimleri ve sorunları ile karşı karşıya bulmaktayız. Artık, günümüz eğitim sisteminin, bugünün ve geleceğin gereksinimlerini karşılamada neden ve nasıl başarısız kaldığını düşünmek zamanı gelmiştir. Bu başarısızlığın nedenlerinden biri eğitim geleneklerini ilgilendirmektedir. Eskiden ilköğretim, her yerde, okur-yazarlığın gerçekleşmesine dönük olmuştur. Bu aşamada, bireyin okuma, yazma ve aritmetikte beceri kazanması hedef-

* Çeviri; Varış, Fatma

lenmiştir. Atalarımız geleneksel bir genel eğitim kurumundan başka bir kurum düşünmemişlerdir. Yüksek öğretimde dahi matematik ve yabancı dillerin sembolleri ile uğraşılmakla yetinilmiştir. İlk okullarda okur-yazarlığa dönük olmanın özel nedenleri vardır.

Başlangıçta, okuma, yazma, aritmetik daima yüksek öğretime girmek için bir araç sayılmıştır; diğer bir deyimle eğitim kademelelerinde ilerlemek için bu becerilerin kazanılması gerekli görülmüştür. Bu evrede bu gibi beceriler üzerinde durulması için endüstriyel ve politik nedenler de olmuştur. Halk arasında sefalet gittikçe artmaktaydı. Cahil halkın oy kullanmasının sakıncaları açıktı. Sanayileşme başlamıştı; atelyede çalışan işçinin eski zamanın köylüsüne oranla okuma yazma gereksinimi artmıştı. Herşeyden önemlisi sosyal atmosferde *eğitimde fırsat eşitliği* fikri hakimdi. Vatandaş, çocuğunun kendisinden daha iyi bir geleceğe sahip olması konusunda istekliydi. Okuma yazma kapısı herkese açıktı. Dağınık, öncü toplulukların kültür olanakları sınırlıydı; kitaplar az fakat dünya kültürüne sahip olmanın tek aracını teşkil ediyordu. Şamdanın ışığında kitaplarına eğilen A. Lincoln efsanesi, okumaya duyulan genel saygının otantik bir sembolünü oluşturmaktaydı.

O günlerin sosyal ve entellektüel atmosferi, eski tip eğitimi açıkça destekliyordu. İç harp sonuna kadar okul dışı yaşam pratik eğitim için büyük fırsat sağlamıştı. Bu tarihlerde endüstri hala ilkeldi ve köydeki küçük dükkanlarda ilkel makinalarda yapılmış el işleri satılıyordu. Keza, bu basit ve anlaşılabilir uğraşlar, büyük modern fabrikaların aksine, herkesin gözü önünde sürdürülüyordu. Gençler büyürken “yaparak öğrendiler”. Pratik olarak yapılan çalışmalarını izlediler ve bu süreçlere hayal güçleri ile katıldılar. Bu gün teknik eğitim denen süreç, evde, çiftlikte ve dükkandaki koşulların etkisiyle, büyük ölçüde kendi kendine oluştu; bu olgu, okulun harflere olan geleneksel bağımlı kuvvetlendirdi.

Eğitimde disiplin:

Eğitimin yöntem ve amacı koşullara uygun olarak gelişmekteydi. Yöntem, temelde, belleğe yerleştirme idi. Başlıca inceleme materyalleri yabancı ve bir bakıma yapaydı. Bununla beraber bazı okuma parçalarının okunması ve yazılması kendiliğinden oluşmuyordu. Semboller daima uzak ve yabancıdır. Dile getirmek istedikleri “Ali ata ot at” gibi somut olsa dahi ... Uyumsuzluğa karşı zor ve ceza, boyun eğmeye karşı ödüllendirme başlıca yöntemlerdi. Okul dışındaki ilkel yaşam,

gençlerin öğrenmeye istekli olmadığına ilişkin geleneksel düşünceyi destekleyecek kişisel girişimleri kuvvetlendiriyordu. Böylece, okul dışında oluşan alışkanlıklar, okul içinde dış zorlamaları destekleyen koşulları oluşturdu ve bu koşullar altında geleneksel disiplin eğilimi gelişti. Böylece eskilerin kırmızı tuğlalı küçük okul binası, zihin güçlerinin ve çoğu zaman da öğretmenler ve öğrenciler arasında kuvvet yarışmalarının yapıldığı yer haline geldi.

Bireysel Başarı:

Nisbeten daha yetenekli öğrenciler, daha çok “para kazanmak için başarı” üzerinde durmuşlardır. Bir bakıma, okuldaki koşullar çevre koşullarına uydurulmuştur; Yerleşme bölgelerinin dağınıklığı ve hudutsuz görünen doğal kaynaklar karşısında kişisel istekler de hudutsuzdu. Girişim bekleyen yeni arazi çoktu; makinaların icadı sürekli olarak yeni olanaklar açmaktaydı. Gelişmekte olan endüstrileşme sürecinin yarattığı sosyal ortam, bu günün, endüstrileşmesi tamamlanmış, doymuş ortamından tamamen farklı idi.

Dr. Counts “The American Road to Culture” “Amerikanın kültür yolu” adlı yapıtında, farklı bir amerikan okul sistemi yaratan koşulları özetlemiştir. Bu yapıtta bir bölümün başlığı anlamlıdır: Bireysel Başarı. Bu bölüm şu cümle ile başlamaktadır: “Amerikan teori ve hayat tarzını bireysel başarı ilkesinden daha çok belirleyen ve amerikan eğitim sisteminin gelişmesini biçimlendiren başka bir ilke yoktur.” Bu koşul altında her okul öğrencisinin, devlet başkanı olabileceği fikri göze hoş görünürken, genellikle “başarı” ekonomik ilerleme ile özdeş görünmekteydi. Politik ihtiraslar çoğu yerde yerel parti başkanı olarak, yada, daha önemlisi, parti başkanlarını para baskısı yoluyla kontrol ederek doyuruluyordu.

Böylece uyarılan enerjinin bütünüyle bireysel olduğu söylenemez. Bireysellik, toplumun diğer üyelerini rahatsız edecek derecede katı değildi. Ancak memleketin doğal kaynaklarını geliştirmesi için sermayeye gereksinim duyulmaktaydı. Enerjinin bireysel olarak kullanımının topluma gerçek hizmeti oldu ve tembel ile işsiz, beceremeyen ile çaba sarfetmeyen arasındaki farklılık ortaya çıktı.

Topluma hizmet edebilmek için kişisel ilerleme fikri ve başarı duygusunun okula yayılması, eğitim açısından önem taşımıştır. Bu ruh, ortak idealleri ve başlıca uyarımı oluşturdu. Yürürlükte olan “telkin” yöntemiyle yerleşen ahlâki ve ekonomik inanış tartışıldı. Eski kuşağın, içinde yaşadığı durumu tekrarlamak ve bu “telkinin” kapitalist

sınıfın kendi güvenliğini sağlamak için dayanak teşkil ettiğini iddia etmek büyük bir hata olur.

Ortak inanç, bireysel çaba yoluyla bireysel başarı sağlamaktır. Telkin ise bilinç altı yoluyla verilir ya da alınırsa daima çok başarılı olur. Telkin her konuda geçerli bir yöntem olsaydı, dünyada ve ahrette insanın günahlarından arınması için neden uygulanmadığını sormak gerekirdi. Aksine telkin okul dışı günlük hayatı da etkilemiştir. Öğrenciler soludukları atmosfer tarafından aşılanmışlardı. Okul bu virüsleri canlandırdı ve ideal bir bilinç yarattı.

Eğitimde değişme:

Okulların öncü aşamasından söz ettiğimi tekrarlamak gerekmez. Bu aşama, sivil savaş ve sonrası ile hareketlenen, geçen yüz yılın sonlarında kendinden öncekileri silip süpüren endüstri kalkınmasından önce katedilmiştir. Son yarım yüzyıl içinde eğitimde sürekli değişmeler olmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğu, kendi alanlarında tutuculuk ya da gericilikle suçlandıklarında hayrete düşmektedirler. Bu konuda, okullarda bir kuşak önceki program ve yöntemlerle karşılaştırıldığında, öğretmenler, devrim sayılabilecek kanıtlar gösterebilecek durumdadırlar.

Bugün Öğretmen ve öğrenci ilişkileri geniş ölçüde insancıl hale getirilmiştir. Eski "disiplin" yöntemleri kalkmış ya da kullanılmaz hale gelmiştir. Okul içindeki çalışmalar okul dışı etkilerle uzlaştırılmaktadır. Derslerde telkin daha ustalıkla ve kapalı olarak yapılmaktadır. Herşeyden önce, yeni dersler ve yeni konular şaşırtıcı bir hızla programa girmektedir. Dünya, bu memlekette son elli yıl içinde orta ve yüksek öğretimde görülen nüfus patlamasına şahit olmamıştır. Derslerde, konularda, öğrenci sayısında görülen genişleme endüstriyel genişleme ile orantılı olarak artmıştır.

Bununla beraber ruhta ve girişimde temel bir değişme kaydedilmemiştir. Gerçekten, sanayi ve ticaret genişler servet ve iktidar olanakları gelişirken, bireysel başarı ve maddi ilerleme felsefesi de gelişti. Halkın psikolojisi, kapitalistlerin sınırlarının çok ötesinde bir kapitalizm oluşturmuştur. Bu yalnızca çiftçiler için değil işçiler için de böyleydi. Gerçekten, bir kısım daha idealist göçmenler A. B. D. ne özgürlüğün beklenen nimetleri için gelirken, büyük yığınlar özgürlüğü kendileri, çocukları ve çocuklarının çocukları için maddi servet ile özdeş gördükleri için gelmişlerdir.

İlk psikolojik ve ahlâki motivasyon, sözü edilen yüzeysel nitelikteki eğitsel değişmelere neden olmuştur. Temel tutumlarda değişiklik

olmaksızın, tam bir yeniden düzenleme olanaksızdır. Bu yüzden yeni konuların devamlı surette programa eklenmesi eğitsel bir sorun teşkil etmiştir.

Ders konularının kargaşalık ve tıkanıklık yaratacak kadar artması yüzeysel bir öğrenmeye götürmüş, öğrenciler çok şey öğrenmekle beraber hiç bir şeyden anlamama durumuna girmişlerdir. Böylece, sosyal yönden amaçsız ve dağınık bir durum meydana gelmiştir. Bireylerin amaçsız olarak bir araya geldiği bir toplumda birlikten söz edilemez. Değişmeler soluk kesici bir hızla oluşsa da bunlar, düzenli olmayıp birleşik bir eğilim ve merkezi özellik göstermezler. Bu durum okulların eğitim programlarında açıkça görülmüştür.

Sosyal amaç gereksinimi:

Tarihle ilgili olan yukardaki tartışmalar, bugünün açmazını, yapılması gereken tercihi, fırsat ve olanakları göstermektedir. Bugün var olan eğitim kargaşa ve çıkmazı için tek çözüm yolu vardır: Geleneksel, bireyci amaç yerine öğretim yöntemlerini, konuları ve inceleme materyallerini kontrol eden sosyal bir amacın saptanması. Böyle bir değişiklik, okullarda ve genel olarak toplumda gerçek bireysel gelişmeyi oluşturacaktır. Zira, bu, empoze eden yöntemler yerine inceleme, karşılıklı danışma ve tartışma yöntemleri getirmektedir. Eski yöntemlerin eski şekliyle yürürlükte olduğuna işaret etmek istemiyorum. Aslında öğretmenler, getirilmesi gereken yöntemler geliştirmiş bulunmaktadırlar.

Yeni yöntem, geniş ölçüde uygulanmamakta, uygulandığı zaman da başlıca iki nedenle sınırlı kalmaktadır: Bunlardan biri tartışma ile öğretim tercihlerinin düzenlenmesi üzerindeki vurgulamadır. Öğretmen öğrencilerin "doğru yanıt" vermelerinden emin olmak istemektedir. Buna göre bu tutumun okullardaki öğretim üzerine yaptığı etkiyi abartmak olanaksızdır. Problemler çözümlenmek için ortaya çıkarılmalıdır. Buna karşı öğrencilerin kafasını karmakarışık hale getirecek bir seçenekten de söz edilmektedir. Ortaya koyulan her soru için bir, ölçüde "doğru" cevabın yer aldığı kanısıyla öğretmenler ders kitaplarına eğilmektedirler.

Eğitim ve araştırmacı tutum:

Sorunların çözümü için gerçek seçenek, zihinde kargaşa yaratmak değil fakat öğrenciye araştırmacı bir tutum kazandırmak ve onu yeni aydınlıkların araştırmacısı haline getirecek merak geliştirmektir. Şayet sonuç, öğrenciyi, yalnızca bir sorunun iki tarafı olduğu hissi içinde

bırakır ve her iki taraf için de çok şey söylenebilirse sonuç olarak bir yerine iki taraflı tartışma konusu ortaya çıkar. Bu durumda, kafanın herşeyi arkadaki bir boşluğa yığacak şekilde açık olması makbul değildir. Şayet zihin aktif olarak araştırıyorsa, daha fazla bilgi ve anlayış kazanmak için bir çabada ise, bu tutum o zaman anlamlı olur. Öğretimin yoğunlaşmasında temel sorun bireyden, kendi girişimi ile oluşacak bir öğrenme isteğinin engellenmemesidir.

Yerleşmemiş, sabitleşmemiş olan ve değişen bir dünyada yaşıyoruz. Tabii bilimlerin en gelişmiş sayılan olan fizik bile çözümlenmemiş sorunlarla doludur ve hızla değişmektedir. Fakat açık olan bir husus, sosyal dünyanın sürekli biçimde değişmesine rağmen, bizim, sanki anayasa ve atalarımız bütün önemli sosyal ve politik sorunları tayin etmişler gibi öğretim yapmamızdır. Bu yöntem, öğrencileri yaşamları boyunca propaganda ve reklam acentalarının kurbanları haline getirmektedir. Yöntem, derslerin içeriği ile yakından ilişkilidir ve yaşayan ekonomik ve sosyal olaylar ve kuvvetler vasat bir orta öğretim kurumunda ele alınmamaktadır.

Özetle, biz, geçmiş olayları becerilerden arınmış olarak öğretiyor, geleceği oluşturan günün olaylarını kesinlikle bir tarafta bırakıyoruz; oysa okullarımızı bitirenler günün birinde kendilerini bir oluşum içinde bulmaktadırlar. Aslında var olmayan statik bir sosyal düzen için eğitim yapmaktayız. Statüko (status quo) için eğitiyoruz; oysa öğrenci büyüdükçe statik bir şey bulamamaktadır.

Geçmişini incelemek hakkında söylediklerimden yalnızca tarih kastedilmemektedir. Genel olarak, öğrenciler tarih olsun coğrafya, aritmetik, fen ya da yurttaşlık bilgisi olsun geçmişteki başarılarla karşı ilgi duymaktadırlar. Fakat bu başarıların nasıl elde edildiği ya da bu başarıların günümüzdeki olaylarla ilişkileri öğretilmemektedir.

Telkin etmeli miyiz?

Küçük fakat gittikçe artan bir grup eğitimci, var olan kargaşa ve amaçsızlık konusunda çare olarak yeni bir sosyal düzenin açıkça telkin edilmesi yolunun izlenmesini istemektedir. Bir olasılıkla bunlar, bazı Avrupa memleketlerinde, okulları, yeni bir sosyal ve ekonomik düzen yaratılmasında araç olarak gören tutumun etkisinde kalmaktadırlar. Keza aynı grup, öğretmenlerin var olan koşullar hakkında düşünmelerini ve bugün okullarda var olan tutucu bir sosyal düzene karşı bir çeşit ve dozda telkin yapmalarını istemektedir. Burada yazdıklarımın, öğretmenleri, bir doyunluk ve hareketsizliğe götürmesini istemiyorum.

korkarım ki hareketsizliği savunanlar sözü edilen gruplara tepki göstermektedir. Yalnız şunu söylemek gerekir ki bir kısım avrupa memleketinde yeni bir düzen için eğitim, o memleketlerde esasen politik yapıda büyük bir değişiklik meydana geldiğinden dolayı geçerli olmaktadır; telkin, bir toplumda geniş ölçüde kabul edilen dorultuda yapıldığı zaman etkili olabilmektedir. *Yeni bir sosyal düzen için telkinle, yerleşmiş bir inanç doğrultusunda telkini esas alan eğitim arasında önemli bir fark vardır.*

Yeni sosyal düzen ve eğitimciler:

Kanımcı başlangıçta bir çaba gerekmektedir. Okulların içinde ce-reyan eden koşullar yönünden var olan yük ve amaçsızlıktan kurtulmak için bu şarttır. Fakat nasıl olsa değişen bir toplumdaki değişimleri, istenen şekilde yöneltebilmek için böyle bir çaba daha da önem taşımaktadır. Ders konuları ve yöntemlerle ilgili olarak atılacak ilk büyük adım, öğrencilerin toplumdaki koşulları ve kuvvetleri anlamalarına olanak sağlayan bir eğitim sistemi oluşturmaktır. Bu sonuç alınır, öğrencilerin yeni bir sosyal düzenin oluşturulmasında katkıda bulunma olanağı doğacaktır.

Öğretmenler ve organize iş:

Yukarıdaki ifadeler geneldir. Daha spesifik olarak öğretmenlerin organize iş'le ilişki kurmalarını zorunlu görmekteyim. Öğretmenler halka hizmet etmektedirler. Onları işe alanların ya da azledenlerin büyük yetkileri vardır. Çoğu zaman bu yetki sorumsuz bir şekilde kullanılmakta ve çoğu yerlerde açık ya da kapalı baskı hatta korkutma görülmektedir. Öğretimin geliştirilmesi için öğretmenlerin, yalnızca kendi örgütlerinin değil fakat toplumda kendileri ile ortak erekleri olan örgütlerin aktif desteğine ihtiyaçları vardır. Gerek 1930 yıllarında görülen ekonomik kriz gerekse 1940 yıllarındaki enflasyon memleketteki öğretmenleri ve çocukları sert biçimde etkilemiştir. Ekonomide iş çevrelerinin vergi yükünü azaltma çabası uzun zamandır görülmektedir.

Öğretmenler kendilerinin dar gelirli sınıftan olduklarını öğrenmişlerdir. Dar gelirliyi korumakla yalnızca kişisel çıkarlarını değil fakat memleketin gençliğini ve toplumun geleceğini de koruma konusunda eskiye göre daha hazırdırlar. Bu fırsattan yararlanılmalı ve sosyal görüşü olan öğretmenler bu konuda liderlik yapmalıdırlar.

Ekonomide cehalet:

Öğretmenler ve yöneticiler kendi aralarında ekonomik ve sosyal problemleri incelemek üzere örgütlenmelidir. Ekonomik cehalet memleket ölçüsünde vardır ve eğitimciler arasında da mevcuttur. Mesleki tartışmalar için geçici bir geçiktirme ilan etmekte yarar vardır. Son otuz yıldır öğretmenlerin dikkati hemen bütünüyle psikolojik tekniklere yönelmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin dikkati eğitimin sosyal ilişkilerinden başka yöne çekilmiştir olmaktadır. Bu vurgulama kesinlikle değiştirilmelidir. Bu değişmeyi etkilemenin en doğrudan yolu sosyal yönden ilerici öğretmenlerin kendilerini ve başkalarını ekonomi eğitimi konusunda aydınlatmaya başlamalarıdır.

Birlikte çalışılan bir toplum olarak okul:

Değnilmesi gereken diğer bir nokta, okulun gittikçe işbirliği ile çalışılan bir toplum olma yolunda gelişmesidir. Bireyciliğin dar anlamıyla, eğitimde bireysel yönelim, okullarda rekabet yöntemini doğurmuştur. Öğrencileri şartlayan bu yöntemlerin bilinçsiz etkisi, bilincine varılan sonuçlardan daha büyüktür. Öğrencilerin okul yaşamına katılmadığı bir öğretim sürecinin etkili olacağı söylenemez. Lise ve yüksek öğretim gençlerinin katılma süreci okulu aşmalı ve bazı hallerde daha geniş çevre yaşamındaki aktif rolleri de içermelidir. Keza işbirliğine dayanan bir düzenleme yalnızca öğrencilere özgü kalmamalı, yukarıdan aşağı oligarşik yönetimi önlemek için yönetimi de içermelidir.

Yetişkin eğitimi:

Bu düşünceler, dördüncü aşamada, bizi sürekli eğitimin önemine getirmektedir. Sosyal ve endüstriyel koşullar öylesine karmaşıktır ki on dört onbeş yaşlarında okulu terkeden pek çok kız ve erkek öğrencinin akıllı ve aktif vatandaşlığa hazırlanmalarını beklemek yanlış olur. Bu gün yetişkin eğitimi konusu aktüeldir. Binlerce yetiştikten birkaç yüzüne devlet ve eyalet yardım etmektedir. Devlet yardımı özellikle, işsizler arasında bulunan binlerce öğretmene iş vermek doğrultusunda uygulanmaktadır. Çoğunluğu kazanmak üzere, devamı gereken bir başlangıç yapılmıştır. Yetişkin eğitimi, normal okullarını bitiren bütün gençlerin eğitimini içerecek kadar geniş ölçüde ele alınmalıdır. Yetişkin eğitimi daha çok teknik ve bir nebze de mesleki olmamalıdır. Yeniden eğitimde, iş alanları yanında, politik ve ekonomik sorunlar da ele alınmalıdır.

Eğitim ve Sosyal Planlama:

Yukarıda ortaya atılan görüşler, ders konularının ve yöntemlerin doğrudan doğruya sosyal temele oturacak ve sosyal hedeflere yönelecek şekilde yeniden düzenlenmesine gelince büsbütün önem kazanmaktadır. Yeni bir programın ayrıntılı bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Böyle bir program büyük öğretmen toplulukları tarafından birlikte yapılacak tartışmalar ve çalışmalarla oluşur. Bu gün memlekette gerçekten toplum merkezleri olan ve beslenme, sağlık, boş zaman uğraşları gibi toplum konularını başlıca ilgi merkezleri olarak işleyen okullar vardır. Pek az yerde bu gibi çalışmalar toplumun endüstriyel gidişini etkilemiştir. Pek çok okulda öğretim, öğrenme, yönetim ve disiplinde işbirliği teknikleri büyük ölçüde gelişmiştir. Bununla beraber, çoğu zaman bu okullar geniş toplumdan oldukça soyutlanmış ve bu yüzden de iskolastik yöntemlerin değişmesine etkileri sınırlı olmuştur. Eğitimde sürekli gelişme sağlamak için okul içindeki değişimleri, toplumdaki ana baba ve liderlerin de izlemeleri için eğitilmeleri gerekmektedir.

Okullardaki eğitimin dağınıklığına ve amaçsızlığına değindim. Gereksinim duyulan birlik, bütün konuların, sosyal yaşam doğrultusunda taşıdıkları anlamla beraber düzenlenmesiyle sağlanabilir. Eğitim, sosyal yönden plânlanmadığı taktirde sosyal plânlama ancak diktatörlük yolu ile gerçekleşir. Fen, tarih, coğrafya vb. gibi konuların öğretiminde sosyal hareketlerle, kuvvetlerle ve gereksinimlerle ilişki kurulduğu taktirde daha hayati ve tutarlı olabileceği fikri halâ üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu fikir okulun somut konu ve yöntemlerine uygulanmazsa, çalışmalar dağınık ve karmakarışık olacaktır. Bu nedenle, örgün eğitim yeniden düzenlenmediği taktirde bu günün kargaşa ve sosyal kaos'unu aksettirmeye devam edecektir.

Eğitimin sosyal bir temele dayalı olarak ve sosyal bir amaçla yeniden düzenlenmesinin bir gece içinde gerçekleşeceğini düşünmüyorum. Bu nedenle daha çok öğretmen ve yöneticilerin yeniden eğitilmelerinin önemi üzerinde durdum. Fakat olanaklar asla bugünkü kadar büyük ve tehlike bu kadar sıkıntı verici olmamıştır. Düzenli bir hareket başlatılabilirse, gerçekten şaşırtıcı bir hızla taraftar ve kuvvet toplayacaktır. Esas olan eğitimcilerin gereksinim ve olanakları farketmeleri ve çalışmaya başlamalarıdır.